

ละครชาตรีคณะจنگล โปร่งน้ำใจ

Chatree Drama by Chongkol Prongnamjai Group

วันที่รับบทความ: 3 กันยายน 2564

ณัฐรียา สามารถ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 16 ตุลาคม 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 20 ตุลาคม 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา องค์ประกอบ รูปแบบและกลวิธีการการแสดงละครชาตรีคณะจنگล โปร่งน้ำใจ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมกับนักวิชาการด้านศิลปะการแสดงไทยและบุคคลในคณะจنگล โปร่งน้ำใจ รวม 10 คน จากนั้นนำข้อมูลมาสังเคราะห์ด้วยวิธีการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า ละครชาตรีคณะจنگล โปร่งน้ำใจ เป็นคณะละครที่สืบสายมาตั้งแต่ไพร่หลวงเกณฑ์บุญในสมัยรัชกาลที่ 3 ที่อพยพมาจากนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา มาตั้งรกรากที่บริเวณหลานหลวงในปัจจุบัน และนำเอาละครชาตรีเข้ามาด้วย ซึ่งทางคณะได้ทำการแสดงและอนุรักษ์ละครชาตรีจวบจนถึงปัจจุบันคณะจنگล โปร่งน้ำใจมีองค์ประกอบการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ทั้งเรื่องที่แสดงและเรื่องที่ยอมแสดง เรื่อง สังข์ทอง ตอน พระสังข์เลียบเมือง ผู้แสดงที่ต้องมีการคัดเลือกและฝึกฝนอย่างเชี่ยวชาญ บทละครที่หาฟังได้ยาก วงดนตรีที่ใช้บรรเลงที่เรียกว่า ชาตรีเครื่องใหญ่หรือชาตรีเข้าเครื่อง และการแต่งกายแบบยืนเครื่อง รวมถึงมีกลวิธีในการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ทั้ง การร้องประกาศโรงและท่ารำที่ประณีตงดงามเนื่องจากได้รับอิทธิพลการรำจากกรมศิลปากรส่วนหนึ่ง

คำสำคัญ: ละครชาตรี การแสดงละครชาตรี คณะจنگล โปร่งน้ำใจ

---

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
e-mail: natthareeyas@nairong.ac.th

Chatree Drama by Chongkol Prongnamjai Group

Received: September 3, 2021

Natthareeya Sarmart ¹

Revised: October 16, 2021

Accepted: October 20, 2021

Abstract

The objective of this study is to study the history, components, model and performance tactics of Chatree Drama by Chongkol Prongnamjai group. This study is qualitative research. Tools used in the study are interview forms and participant observation with 10 academics of Thai Performing Arts and staff of Chongkol Prongnamjai group. Then, data is synthesized using induction. The results showed that Chatree Drama by Chongkol Prongnamjai group was descended from the Pai Laung Gen Boon during the reign of King Rama III who moved from Nakhon Si Thammarat, Phatthalung, and Songkhla to live in the area of Lan Luang Road in the present. They brought Chatree Drama. The group has performed and preserved Chatree Drama until now. The Chongkol Prongnamjai group has unique performance components in terms of drama. The popular drama is Sang thong, especially Phra Sang Leib Mueng scene. Performers are selected and practice to be efficient. Plots are not common. The band used to play is called Chatree Khreung Yai or Chatree Kao Khreung. The costumes are called Yeun Khreung. The performance tactics are unique for both delicate singing and dancing because they are partially influenced by Fine Arts Department.

Keywords: tactics, Chatree Chongkol Prongnamjai drama group, Lan Luang area

---

¹ Master degree student in Thai Drama, Bunditpatanasilpa Institute.
e-mail: natthareeyas@nairong.ac.th

บทนำ

ละครชาตรีเป็นหนึ่งในการแสดงพื้นบ้านที่มีเรื่องราวที่น่าสนใจและมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานเป็นศิลปะแขนงหนึ่งของชาวบ้านที่รวมศาสตร์และศิลป์หลายแขนงไว้รวมกัน ได้แก่ การขับร้อง การเจรจา วงดนตรี การละเล่นพื้นบ้านและเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมในการแก้สืนขาดคาคดสินบน ละครชาตรีเป็นละครรำชนิดแรกๆที่จัดว่าเป็นละครรำที่เก่าแก่เป็นอย่างมาก (สมถวิล วิเศษสมบัติ, 2525, หน้า24) สอดคล้องกับคำกล่าวของ ธนิต อยู่โพธิ์ (2531, หน้า 19-20) ที่กล่าวว่า “ละครชาตรีนั้นเป็นละครที่มีมาแต่สมัยโบราณ มีอายุเก่าแก่และสืบทอดมายาวนานกว่าละครชนิดอื่น ๆ”

นอกจากนี้ ละครชาตรียังเป็นละครที่มีลักษณะพิเศษ ไม่เพียงแต่ให้ความบันเทิงแต่ยังเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและความเชื่อของคนไทยในการแก้บน เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเชื่อในเรื่องของการบนบานศาลกล่าว ไม่ว่าจะบนเป็นอาหาร ขนม ไข่ต้ม ของคาวของหวาน หรือบนเป็นการแสดง เมื่อได้ตามประสงค์ที่ต้องการแล้วก็จะต้องไปทำตามที่ทำบนไว้ ละครชาตรีก็นับเป็นหนึ่งในการแสดงยอตนิยมที่ผู้คนจะนำไปแก้บน ด้วยเป็นละครที่เก่าแก่ มีวิธีการรำและบทร้องที่เป็นเอกลักษณ์ แสดงถึงความตั้งใจ นับได้ว่าบทบาทสำคัญของละครชาตรี นอกจากให้ความสนุกสนานแล้วยังคงมีบทบาททางพิธีกรรม แก้บนอีกด้วย ดังที่ อรุณวรรณ เกตุอร่าม (2542, หน้า 576) กล่าวว่า

“ละครชาตรีนอกจากมีบทบาทในการให้ความบันเทิงแล้วยังเป็นละครแก้บน ซึ่งเป็น การแสดงที่เป็นพิธีกรรมแสดงถวายต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากคนไทยมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นความเชื่อในสิ่งลึกลับที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ โดยเชื่อว่าเป็นสิ่งที่มีอำนาจสามารถบันดาล ให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมหัศจรรย์ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้ความเจริญทางเทคโนโลยีจะสามารถเข้าสู่จนถึงเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้แล้ว แต่ยังมีประชาชนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยการเชื่อมั่นและเคารพนับถืออย่างมาก เมื่อตนเองสำเร็จตามประสงค์ ก็จะแก้บนตามที่ได้ระบุต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นว่าจะทำอะไรเป็นการตอบแทน”

ละครชาตรีเข้ามาแพร่หลายในกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏหลักฐานตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ประมาณพุทธศักราช 2375 เมื่อเจ้าพระยาพระคลัง (สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์) หรือ ดิศ บุนนาค ยกทัพไปประงับเหตุการณ์ที่หัวเมืองภาคใต้เรียบร้อยแล้ว เมื่อยกทัพกลับชาวเมืองนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา ก็ขออพยพติดตามกองทัพมาด้วย เมื่อเข้ามาถึงถิ่นบางกอกเกิดสถานการณ์ข้าวยากหมากแพง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 จึงโปรดให้ช่วยชาวเมืองนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา ที่อพยพเข้ามาถิ่นบางกอกโดยโปรดให้ชาวเมืองเหล่านี้ตั้งบ้านเรือนที่ตำบลสนามควาย (บริเวณหลานหลวงในปัจจุบัน) โดยเรียกว่า เป็น “ไพร่หลวงเกณฑ์บุญ” บรรดาชาวเมือง นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา เหล่านี้จะมีผู้ที่มีความสามารถในการแสดงละครชาตรีเป็นจำนวนมาก จึงเกิดการรวบรวมจัดตั้งเป็นคณะละครรับเหมาแสดงงานต่าง ๆ ต่อมาจนเป็นที่เลื่องลือและฝึกหัดกันต่อมาหลายรุ่น (มนตรี ตราโมท, 2540, หน้า 2-6)

ซึ่งในปัจจุบันมีคณะละครชาตรีหลายคณะที่สืบสายมาจากไพร่หลวงเกณฑ์บุญเมื่อครั้งรัชกาลที่ 3 แต่ที่ยังคงอยู่บริเวณเดิมคือ ทรอกหลานหลวงนั้น มีอยู่ 2 สาย คือ สายเรื่องนนท์ และสายโปรงน้ำใจ ทั้งสองสายนั้นถือเป็นคณะดั้งเดิม และสันนิษฐานว่าสืบสายโดยตรงจากไพร่หลวงเกณฑ์บุญ เริ่มต้นและเติบโตมาในเวลาไล่เลี่ยกัน ประกอบอาชีพรับงานรำแก้บนตามสถานที่ต่าง ๆ และรับแสดงละครชาตรีตามแต่จะมีผู้ว่าจ้างไป

ในส่วนของสายโปรงน้ำใจนั้นสืบเชื้อสายมาเป็นคณะจกกล โปรงน้ำใจ ปัจจุบันก็ยังคงรับเล่นงานละครชาตรี แม้จะน้อยกว่าปัจจุบันมาก เพราะยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ผู้คนในสังคมให้ความสนใจละครชาตรีที่มีเนื้อเรื่องค่อนข้างยาวนานน้อยลง และสนใจการแสดงสั้น ๆ มากกว่า แต่คณะจกกล โปรงน้ำใจก็ยังคงมีการอนุรักษ์สืบสานการเล่นละครชาตรีแบบดั้งเดิม ทั้งลักษณะท่าทาง การแต่งกาย การคัดเลือกนักแสดง การไหว้ครู การตั้งเครื่องดนตรี บทร้องและทำนอง ในรูปแบบขององค์ความรู้เชิงวิชาการมีการถ่ายทอดให้กับองค์กรหรือสถานศึกษา หรือได้รับโอกาสจากหน่วยงานที่สนับสนุนในเรื่องของด้านนาฏศิลป์ไทยให้ทำการแสดงอยู่บ่อยครั้ง แต่ก็ยังคงควรได้รับการสืบทอดองค์ความรู้ให้กว้างขวางมากขึ้นไปอีก

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงเห็นควรว่าควรที่จะจัดทำวิจัยเรื่อง ละครชาตรีคณะจกกล โปรงน้ำใจ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา องค์ประกอบ รูปแบบและกลวิธีการแสดงละครชาตรีคณะจกกล โปรงน้ำใจ และวิเคราะห์รูปแบบและกลวิธีการแสดงละครชาตรีคณะจกกล โปรงน้ำใจ และเก็บรวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ในด้านเอกลักษณ์การแสดงละครชาตรีของคณะจกกล โปรงน้ำใจ ให้เป็นองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าคู่แผ่นดินไทยและสร้างประโยชน์แก่ผู้สนใจละครชาตรีสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมา องค์ประกอบ รูปแบบและกลวิธีการแสดงละครชาตรีคณะจกกล โปรงน้ำใจ
2. วิเคราะห์รูปแบบและกลวิธีการแสดงละครชาตรีคณะจกกล โปรงน้ำใจ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ละครชาตรีคณะจกกล โปรงน้ำใจ ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลวิจัยจากเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และการสัมภาษณ์ลงพื้นที่เก็บข้อมูล โดยสามารถสรุปเป็นขอบเขตด้านเนื้อหาได้ดังนี้

1. ด้านประวัติความเป็นมาของคณะจกกล โปรงน้ำใจ ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาในการก่อตั้งคณะ การสืบทอดเชื้อสายในการแสดงละครชาตรี
2. ด้านองค์ประกอบและรูปแบบการแสดงละครชาตรีของคณะจกกล โปรงน้ำใจ ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบการแสดงละครชาตรี เช่น การคัดเลือกนักแสดง บทร้อง บทละคร วงดนตรีที่ใช้ในการแสดง
3. ด้านกลวิธีการแสดงละครชาตรีของคณะจกกล โปรงน้ำใจ ศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีพิเศษการแสดงละครชาตรีที่แตกต่างจากคณะอื่น ๆ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ละครชาตรีคณะจنگล โปร่งน้ำใจ มีวิธีการดำเนินการวิจัย โดยสามารถแบ่งเป็นหัวข้อได้ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลการวิจัยโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์บุคคลรวมทั้งสิ้น 10 คน ดังนี้

1.1 นักวิชาการด้านศิลปะการแสดง จำนวน 2 ท่าน ที่มีประสบการณ์ในวงการศิลปะการแสดงของไทยไม่ต่ำกว่า 10 ปี

1.2 ทีมงานละครชาตรีคณะจنگล โปร่งน้ำใจ จำนวน 3 คน ทั้งทายาทผู้สืบทอด หรือครูผู้สอนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรื่องต่าง ๆ ในคณะ และมีประสบการณ์ทำงานกับคณะละครชาตรีจنگล โปร่งน้ำใจ ไม่ต่ำกว่า 5 ปี

1.3 ผู้เกี่ยวข้องกับคณะละครชาตรีจنگล โปร่งน้ำใจ ทั้งนักแสดง ผู้ช่วยด้านเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย นักดนตรีในวงที่ใช้ทำการแสดง จำนวน 5 คน ที่มีประสบการณ์ทำงานจริงในคณะละครชาตรีจنگล โปร่งน้ำใจ ไม่ต่ำกว่า 5 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เรื่อง ประวัติความเป็นมา องค์ประกอบ รูปแบบและกลวิธีการแสดงละครชาตรีคณะจنگล โปร่งน้ำใจ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งผ่านการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ หรือ IOC (Index of item objective congruence) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้แก่

- ผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงละครชาตรี 1 ท่าน จากคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

- ผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงละครชาตรี 1 ท่าน จากสำนักการสังคีต กรมศิลปากร

- ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีประกอบการแสดง 1 ท่าน จากคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

- ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีประกอบการแสดง 1 ท่าน จากสำนักการสังคีต กรมศิลปากร

- ผู้มีประสบการณ์ตรงด้านการแสดงละครชาตรีจากคณะจنگล โปร่งน้ำใจ 1 ท่าน

มีผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ หรือ IOC (Index of item objective congruence) เท่ากับ 0.95 อยู่ในเกณฑ์สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มประชากรทั้งหมด 10 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์เรื่อง ประวัติความเป็นมา องค์ประกอบ รูปแบบและกลวิธีการแสดงละครชาตรีคณะจنگล โปร่งน้ำใจ โดยใช้วิธีการนัดหมายก่อนการสัมภาษณ์ และใช้การซักถามประกอบกับการอัดบันทึกเทป ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล ซึ่งคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นคำถามปลายเปิด ดังนี้

- 1.1 ด้านประวัติความเป็นมาของคณะจงดล โปร่งน้ำใจ
  - คณะจงดล โปร่งน้ำใจมีประวัติความเป็นมาอย่างไร
  - คณะจงดล โปร่งน้ำใจมีการสืบทอดมาแล้วกี่รุ่น และปัจจุบันเป็นรุ่นที่เท่าไร
  - คณะจงดล โปร่งน้ำใจมีลักษณะการสืบทอดการแสดงอย่างไร
- 1.2 ด้านองค์ประกอบและรูปแบบการแสดงละครชาตรีของคณะจงดล โปร่งน้ำใจ
  - คณะจงดล โปร่งน้ำใจมีองค์ประกอบในการแสดงละครชาตรีอะไรบ้าง
  - ในแต่ละองค์ประกอบมีลักษณะอย่างไร
- 1.3 ด้านกลวิธีการแสดงละครชาตรีของคณะจงดล โปร่งน้ำใจ
  - คณะจงดล โปร่งน้ำใจมีกลวิธีที่พิเศษจากคณะอื่น ๆ อย่างไร
  - คณะจงดล โปร่งน้ำใจมีหลักการในการสืบทอดกลวิธีต่าง ๆ อย่างไร

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บและรวบรวมข้อมูลจากคณะจงดล โปร่งน้ำใจ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า คือ การตรวจสอบด้านข้อมูลเวลา สถานที่ และบุคคล เพื่อให้ข้อมูลตรงตามความจริงและนำมาสรุปผลการวิจัยโดยใช้วิธีการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analytic induction) และนำเสนอผลการวิจัย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลการวิจัยและสรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้

1.1 ประวัติความเป็นมาของคณะจงดล โปร่งน้ำใจ

จากการศึกษาพบว่าละครชาตรีคณะจงดล โปร่งน้ำใจ เป็นคณะละครที่มีชื่อเสียงในจังหวัดกรุงเทพมหานครเป็นอย่างมาก มีการสืบทอดรักษากันมาจากรุ่นสู่รุ่นละครชาตรีบางกอกถิ่นสนามควายของชุมชนย่านนางเลิ้ง วัดสุนทรธรรมทาน คณะจงดล โปร่งน้ำใจ เป็นคณะละครชาตรีอีกคณะหนึ่งในย่านถนนหลานหลวง คณะจงดล โปร่งน้ำใจ เกิดในตรอกละคร แต่สืบเชื้อสายละครชาตรีมาจากตระกูลอากาศโปรง ที่อพยพมาจากพัทลุง ในช่วงรัชกาลที่ 5 และจากทางปู้ย่า ซึ่งมาจากอำเภอท่าเรือ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา และรับงานประจำเป็นละครรำแก้มบนที่ศาลท่านท้าวมหาพรหม (โรงแรมเอราวัณ ย่านราชประสงค์) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 จวบจนปัจจุบันเป็นเวลากว่า 50 ปี

จนในช่วงรัชกาลที่ 6 ทางคณะละครชาตรีจงดล โปร่งน้ำใจ ได้ก่อตั้งคณะขึ้นมาอย่างเป็นทางการจากบรรพบุรุษ โดยคุณแม่จงดล โปร่งน้ำใจ โดยท่านได้รับความรู้ดั้งเดิมในการแสดงละครชาตรีทางสายจังหวัดพัทลุงและทางสายจังหวัดอยุธยา โดยได้รับการฝึกฝนถ่ายทอดรูปแบบการแสดงดั้งเดิมมายังรุ่นสู่รุ่น

ซึ่งในปัจจุบันคณะละครชาตรีจงดล โปร่งน้ำใจ ดูแลโดยคุณจากรูธรรม สุขสาคร หรือ คุณหนู ซึ่งเป็นหลานของคุณป้าจงดล และเป็นทายาทรุ่นที่ 4 ของคณะจงดล โปร่งน้ำใจ ที่ยังสืบทอดการแสดงละครชาตรีของคณะ ยังคงอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมการแสดงและกลวิธีเทคนิคต่าง ๆ อย่างดั้งเดิม

ได้เป็นอย่างดีและทางคณะยังได้รับเชิดชูเกียรติเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นละครชาตรี เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย จากสภาวัฒนธรรมเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย โดยกรมส่งเสริมกระทรวงวัฒนธรรม และยังได้รับคัดเลือกจาก มหาวิทยาลัยมหิดล ในการวิจัยจัดทำแผนวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร ที่ทางกรุงเทพมหานครจัดขึ้น เพื่อสืบค้นงานวัฒนธรรมที่โดดเด่นยังคงมีบทบาท และเป็นที่น่าสนใจ ของชุมชน ซึ่งทางคณะได้รับคัดเลือกจาก 50 เขตของกรุงเทพมหานคร ให้เป็นหนึ่งในเขตกรณีศึกษา และทำวิจัยเชิงลึกในด้านงาน ละครชาตรี นอกจากนี้ทางคณะยังได้มีโอกาสแสดงละครชาตรีต่อหน้าพระที่นั่งอีกด้วย

1.2 องค์กรประกอบและรูปแบบการแสดงละครชาตรีของคณะจกมล โปร่งน้ำใจ

จากการศึกษาพบว่า การแสดงละครชาตรีของคณะจกมล โปร่งน้ำใจ มีองค์ประกอบและรูปแบบการแสดงที่สำคัญ ดังนี้

เรื่องที่แสดง

เรื่องที่ใช้ประกอบการแสดงละครชาตรีในคณะจกมล โปร่งน้ำใจจะมีลักษณะเป็นละคร จักร ๆ วงศ์ ๆ และนิทาน โดยจะเลือกแสดงเฉพาะตอนที่สนุกสนานหรือเป็นเรื่องราวใกล้ตัวซึ่งเนื้อเรื่อง เป็นเรื่องที่ผู้รับชมรู้จักกันเป็นอย่างดี เช่นเรื่อง แก้วหน้าม้า ตะเพียนทอง สุวรรณหงส์ โกมินทร์ พิภูลทอง

แต่เรื่องที่นิยมแสดงมากที่สุดและถือเป็นเอกลักษณ์ของคณะคือ เรื่องสังข์ทอง ตอน พระสังข์เสียบเมือง ที่ทางคณะถูกว่าจ้างไปเล่นแก่นบนมากที่สุด เนื่องจากเนื้อเรื่องนี้เป็นไปในทางมงคลเกี่ยวกับการทำบุญทำกุศลจึงได้รับความนิยม

ซึ่งการรับแสดงบ่อยครั้ง ทำให้ทางคณะหิบบกบางช่วงของตอนนั้นมาเป็นพื้นฐาน ที่ทุกคนในคณะต้องรำและร้องได้ ให้กับนักแสดงของคณะจกมล โปร่งน้ำใจอีกด้วย

ผู้แสดง

ทางคณะจะคัดเลือกผู้แสดงจากลักษณะรูปร่าง ใบหน้า ให้เหมาะสมกับตัวละครและบทบาทในการแสดงละครเรื่องนั้น ๆ และให้ผู้แสดงฝึกฝนเรียนรู้บทบาทของตัวละครที่ตนเองได้รับโดยจะอยู่ในการควบคุมโดยบรมครูของคณะ มีรายละเอียด ดังนี้

ตัวพระ

การคัดเลือกตัวพระสำหรับการแสดงละครชาตรี ทางคณะจะคัดเลือกผู้ที่มีลักษณะใบหน้า รูปร่าง สวยงาม คมคายเด่นสะดุดตา ท่าทางสะอาดสะอ้านและผึ่งผาย ลำคอระหง ไหล่ลาดตรง ช่วงอกใหญ่ ขนาดลำตัวเรียว เอวเล็กกวีคอดตามลักษณะชายงามในวรรณคดีไทย

นายโรงรำซัด

นายโรงรำซัดของคณะละครชาตรี ถือเป็นพระเอกของการแสดง ก่อนการแสดงจะเริ่มต้น จะมีการรำซัดชาตรี เป็นการรำไหว้ครูอย่างที่เป็นเมืองเพื่อเบิกโรง การรำซัดไหว้ครูนี้เป็นการรำเดี่ยว คือรำคนเดียวโดยมีปีโตน กลอง กรับ และฆ้องคู่ เป็นเครื่องดนตรีเล่นประกอบจังหวะ ผู้ที่แสดงในบทนี้ จะใช้ตัวพระเท่านั้น ดังนั้นวิธีการคัดเลือกนักแสดงจะคล้ายกับการคัดเลือกตัวพระ

ตัวนาง

ทางคณะจะเลือกผู้ที่มีรูปร่างลักษณะคล้ายกับตัวพระ กิริยามารยาทเรียบร้อย สุขภาพ
หนุ่มหล่ออ่อนหวานตามลักษณะหญิงงามในวรรณคดีเช่นกัน ยามแสดงอาการโศกเศร้าหรือยิ้มแย้มดีใจมี
จริตความเป็นผู้หญิง แต่ถ้าเป็นบทผู้หญิงที่ต้องกระฉับกระเฉงก็สามารถที่จะแสดงได้อย่างธรรมชาติ

ตัวตลก

ในการแสดงละครชาตรีจะมีตัวแสดงที่ใช้ในการสร้างสีสัน เรียกว่า ตัวตลก ซึ่งคนที่แสดง
ในบทบาทนี้ ทางคณะจะคัดเลือกคนที่มีความตลกขบขันในตัว สามารถเล่นบทได้อย่างเป็นธรรมชาติ
ไม่เขอะเขินกับบทบาท มีไหวพริบปฏิภาณ แดกฉานในเรื่องการแสดง แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีและทัน
ต่อสถานการณ์ เพราะจะต้องเป็นคนที่ย่อยสร้างสีสัน เพื่อให้การแสดงรื่นไหลนั่นเอง

ตัวแสดงอื่น ๆ

ทางคณะจะมีการแบ่งตัวแสดงอื่น ๆ เช่น ฤาษี พราน สัตว์น้อยใหญ่ ตามความเหมาะสม
ของผู้แสดงกับบทบาท และประสบการณ์ในการฝึกฝนการแสดง ซึ่งทุกบทบาทนั้นมีความสำคัญต่อการ
แสดงในทุกเรื่อง ทางคณะจึงใส่ใจในการคัดเลือกอย่างละเอียด เพื่อให้ได้การแสดงที่สมบูรณ์แบบที่สุด

ซึ่งในคณะจกกล โปร่งน้ำใจ ทุกตัวแสดงจะต้องได้รำการฝึกฝนเป็นอย่างดีก่อนทำการ
แสดงการฝึกฝนมีทั้งการมากินนอนที่บ้านครูและไปกลับ โดยจะเริ่มฝึกกับครูที่มีความเชี่ยวชาญตั้งแต่
กระบวนการท่ารำ การร้อง รวมไปถึงการแต่งกาย แต่งหน้าตัวละคร และยังต้องแตกฉานในเรื่องการอ่าน
บทร้อง มีการฝึกปฏิภาณไหวพริบเพื่อให้การแสดงรื่นไหล

และสิ่งสำคัญที่สุดในการฝึกฝนของคณะนี้คือ ทุกตัวแสดงจะต้องร้องและรำละครชาตรี
ตอน พระสังข์เสียบเมืองได้ ซึ่งถือเป็นบทละครสำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของคณะ เวลาที่รับงานแสดง
ก็จะนำตอนนี้ไปเล่น และตอนนี้ยังมีเนื้อหาที่เป็นมงคล และจดจำง่าย ถือเป็นการเล่นเริ่มต้นที่ดีในการฝึกฝน
ละครชาตรี

บทละคร

บทละครของคณะจกกล โปร่งน้ำใจจะประกอบไปด้วยคำร้องและบทเจรจาโดยทั้งเรื่องที่จะ
นำมาใช้แสดงจะมีบทละครที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นและอาจจะเพิ่มเติมในบางช่วงบางตอนเพื่อให้เกิด
อรรถรสแก่ผู้ชมในการรับชมการแสดง บทละครสำคัญในคณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ ก็คือตอน
พระสังข์เสียบเมือง มีตัวอย่างบทละคร ดังนี้

พระสังข์

ร้องเพลง เชื้อ

ยอกร ประนม ขึ้นเหนือเศศ
ที่ศักดิ์สิทธิ์ ฤทธิไกร ใครจะหัน
ประชากรราษฎร์ จงมีลาภ สถาผล
สวัสดี มีชัย เราให้พร

ไหว้ไทย เทเวศน์ นรังสรรค์
ขอเชิญท่าน มาอำนวยการ อวยพร
ทั้งเงินทอง ไหลล้น สมเอย
พระภุชงค์ โปรมปราศ กระจายไป

รัว - เจรจา -

เสนา - ประชาชนที่ได้รับชัยชนะให้ศีลให้พร แล้วอย่าส่งเสียงดังชมบุญบารมีเจียบ ๆ นั่งกันให้เรียบร้อย (เสนาดูแลให้ประชาชนอยู่ในระเบียบเรียบร้อย คอยเอาไม้เคาะกะเกณฑ์ไม่ให้ประชาชนเข้ามาใกล้ สังข์จนเกินไป ทำวายุศวิลสะกิดให้นางจันท์เทวีดูพระสังข์ทองว่าไข่ลูกชายพระสังข์หรือไม่ นางจันท์ จึงจ้องมองดูพระสังข์)

บทละครข้างต้น ตามคำร้องกล่าวว่าพระสังข์ออกมาเลียบเมืองและอวยพรให้ชาวบ้าน ชาวเมืองอยู่เย็นเป็นสุข โดยทำการโปรยเงินโปรยทองให้กับชาวบ้านชาวเมืองที่มาคอยรับเสด็จ จึงสื่อได้ถึง การอำนวยการอวยพร เป็นการนำโชคลาภมาให้แก่เจ้าภาพหรือผู้ที่รับชมในขณะนั้น จึงเป็นที่นิยมของ คณะจกกล โปร่งน้ำใจโดยผู้ว่าจ้างให้ความสนใจละครชาตรี เรื่อง สังข์ทอง ตอน พระสังข์เลียบเมืองเป็นอย่างมาก ซึ่งครุจารุวรรณ สุขสาคร (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 31 สิงหาคม 2562) กล่าวว่า

“ทางคณะจะนำบทละครเรื่องสังข์ทอง ตอน พระสังข์เลียบเมืองหรือบทบาท พระสังข์ในตอนดังกล่าว มาใช้ในการฝึกหัดให้ศิษย์ที่จะเข้ามาทำการแสดงในคณะ จกกล โปร่งน้ำใจ โดยพื้นฐานศิษย์จะต้องฝึกหัดบทบาทพระสังข์ในตอน พระสังข์ เลียบเมืองเป็นลำดับแรก ๆ ก่อนที่จะเริ่มปฏิบัติการแสดงจริงได้และศิษย์ที่เข้ามา เป็นศิษย์ในคณะจกกล โปร่งน้ำใจจะต้องทราบถึงเรื่องย่อในละครชาตรีในทุก ๆ เรื่อง ที่ทางคณะจกกล โปร่งน้ำใจจะนำไปปฏิบัติในการแสดงจริงด้วย”

ดนตรี

ละครชาตรีคณะจกกล โปร่งน้ำใจจะมีความโดดเด่นโดยจะใช้เครื่องดนตรีที่เรียกว่า ชาตรี เครื่องใหญ่หรือชาตรีเข้าเครื่อง ดนตรีประกอบก็ใช้ประสมกันและใช้เครื่องดนตรีของละครชาตรี ผสมกับ วงปี่พาทย์ของละครนอก การแสดงเริ่มด้วยการรำซัดไหว้ครูแล้วลงโรงจับเรื่องด้วยเพลงวาแบบละครนอก ส่วนวิธีการแสดงนั้นใช้ทั้งแบบละครชาตรีและแบบละครนอกผสมกัน ซึ่งการแสดงแบบนี้ยังเป็นที่นิยมกัน มาจนถึงทุกวันนี้

ในส่วนของเพลงที่ใช้ในการประกอบการแสดงของคณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ มีหลายเพลงด้วยกัน แบ่งได้เป็นสองประเภท คือเพลงหน้าพาทย์และเพลงทั่วไป

เพลงหน้าพาทย์

เพลงหน้าพาทย์ เป็นเพลงที่ใช้ในการประกอบอากัปกิริยาของตัวละครต่าง ๆ เวลาที่จะ เคลื่อนไหวหรือแสดง ซึ่งจะมีลำดับขั้นใช้ในตัวละครที่แตกต่างกันออกไป ในการแสดงของคณะละคร ชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ ใช้เพลงหน้าพาทย์หลายเพลง เช่น เพลงเสมอ เพลงรว เพลงเชิด

เพลงทั่วไป

เพลงทั่วไปจะใช้ในการร้องลำลองตามเนื้อเพลง เพื่อบอกเล่าเรื่องราวของการแสดง ส่วน ใหญ่จะเป็นเพลงสองชั้น สั้น ๆ ในการแสดงของคณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ ใช้เพลงหลากหลาย เพลง เช่น เพลงชาตรี (โทน) เพลงลงสรงแขก เพลงจिनยายเด็ก เพลงสองไม้ เพลงกลองโยน เพลงเชื้อ

เครื่องแต่งกาย

ผู้แสดงละครชาตรีคณะจกกล โปร่งน้ำใจ จะสวมเครื่องแต่งกายโดยเรียกตามภาษา ชาวบ้านว่า “เข้าเครื่อง” หรือ “ยีนเครื่อง” มีลักษณะคล้ายเครื่องละครนอก ในส่วนของลวดลายปัก

เนื้อผ้ามีความประณีต เน้นการปักลายที่ละเอียด เช่น ลายดอกไม้ การแต่งกายแบบละครชาติแบบยืนเครื่องจะเน้นผู้แสดงที่แสดงเป็นตัวเอกที่เป็นบทบาทหลักสำคัญ ๆ จึงจะเป็นผู้ได้สวมใส่เครื่องแต่งกายแบบยืนเครื่องและเครื่องแต่งกายยืนเครื่องประกอบด้วยตัวละครมากมาย เช่น ตัวละครพระ ตัวละครนางหรือบางเรื่องบางตอนจะใช้ตัวละครยักษ์ เพื่อเป็นการเพิ่มอรรถรสและสนุกสนานให้กับละครเรื่องนั้น ซึ่งเครื่องแต่งกายยืนเครื่องมีเอกลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นมาก ผู้วิจัยจึงจะขอยกตัวอย่างเครื่องแต่งกายยืนเครื่องของคณะจกท โปร่งน้ำใจที่นิยมใช้แสดงประกอบละครชาติเรื่องราวต่าง ๆ และจะยกตัวอย่างเครื่องแต่งกายที่ใช้ประกอบการแสดงละครชาติเรื่อง สังข์ทอง ตอน พระสังข์เลี้ยงเมือง เพื่อจะได้เห็นความชัดเจนในส่วนเครื่องแต่งกายตามเนื้อเรื่อง

1.3 กลวิธีการแสดงละครชาติของคณะจกท โปร่งน้ำใจ

คณะละครชาติจกท โปร่งน้ำใจ มีกลวิธีพิเศษในการแสดงละครชาติหลายประการ ซึ่งนับเป็นเอกลักษณ์ของคณะ ทั้งเรื่องของการร้องประกาศโรง และท่าร่าที่ประณีตงดงาม

การร้องประกาศโรง

การร้องประกาศโรงของคณะจกท โปร่งน้ำใจ ถือเป็นกลวิธีในการแสดงเนื่องจากปัจจุบันการร้องประกาศโรงนั้นหาชมได้ยาก และหลายคณะไม่มีการแสดงในส่วนนี้แล้ว การร้องประกาศโรงจึงเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของคณะ โดยการร้องประกาศโรงจะเป็นการร้องเพื่อบูชาและสรรเสริญพระคุณครู บิดามารดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นพิธีกรรมแรกที่ร้องแบบชาติ ซึ่งเป็นบทร้องที่บรรพบุรุษใช้ร้องสืบทอดกันมาใช้ทำนองเพลงกรับและร้องก่าพริตเป็นสำเนียงร้องทำนองนอก เนื้อร้องคล้ายบทโนรา ผู้ทำหน้าที่ประกาศโรง คือ หัวหน้าคณะและคนบทหรือนักแสดงที่มีบทบาทสำคัญและได้รับอนุญาตจากหัวหน้าคณะเท่านั้น การร้องประกาศโรงต้องใช้ความเชี่ยวชาญในการร้องสูงในปัจจุบันจึงไม่ค่อยมีคนนิยมนำมาใช้ในการแสดงละครชาติมีเพียงส่วนน้อยที่จะเกิดความชำนาญจึงจะนำมาใช้ประกอบในการแสดง คณะจกท โปร่งน้ำใจมีรูปแบบการแสดงแบ่งเป็น 3 ช่วง ช่วงแรกเป็นการเปิดเรื่องโดยจะดำเนินการด้วยการบูชาครู การร้องประกาศโรง การรำซัดไหว้ครู เมื่อเสร็จกระบวนการต่าง ๆ แล้วจะดำเนินเข้าสู่ช่วงที่สองเป็นการดำเนินเรื่อง โดยช่วงนี้ทางคณะและนักแสดงจะนำเข้าสู่การแสดงตามบทละคร บทร้อง บทเจรจา ที่ทำการฝึกซ้อมไว้โดยดำเนินไปตามเรื่องราวและเมื่อเสร็จสิ้นตามบทละครที่ทำการฝึกซ้อมมาแล้วนั้นจะเป็นช่วงสุดท้ายโดยจะเป็นการโชว์ตัวของนักแสดง นักดนตรีและผู้เกี่ยวข้องของคณะและอาจจะมีการสรุปเกร็ดความรู้ ข้อคิดแง่มุมต่าง ๆ ในเนื้อเรื่องของการแสดงที่เพิ่งแสดงเสร็จสิ้นไปเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ชม

ท่าร่าที่ประณีตงดงาม

คณะละครชาติจกท โปร่งน้ำใจ เป็นคณะที่มีเอกลักษณ์ในเรื่องของท่าร่าเป็นอย่างมาก เนื่องจากว่า โดยปกติแล้วละครพื้นบ้านหรือละครชาติทั่วไปจะให้ความสำคัญกับบทร้อง บทพูด หรือการเจรจามากกว่า แต่คณะจกท โปร่งน้ำใจนั้นให้ความสำคัญในเรื่องของท่าร่า ที่จะต้องประณีต อ่อนช้อยงดงาม และได้รับการฝึกฝน ฝึกซ้อมมาอย่างถูกต้องจนเชี่ยวชาญ ซึ่งเอกลักษณ์นี้ได้รับอิทธิพลจากการที่คณะตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกรมศิลปากร ทำให้ได้รับท่าร่าต่าง ๆ มาด้วย ดังที่ ครูจากรุวรรณ สุขสาคร (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 31 สิงหาคม 2562) ทายาทรุ่นปัจจุบัน กล่าวว่า

“จุดเด่นของคณะนี้ ที่แน่เลย คือ ร่ำรวย เพราะละครชาติรักก็คือละคร
ที่บ้าน เขาจะเน้นบทเจรจา บทพูด มากกว่าท่าร่ำ แต่ว่าเราอยู่ใกล้เคียงกรม
ศิลปากร เราก็เลยได้ท่าร่ำที่สวยงามแปลกจากคณะอื่น ๆ มาถ่ายทอดให้กับ
ลูกหลานในคณะ”

ซึ่งท่าร่ำที่สำคัญของคณะและถือเป็นกลวิธีที่สืบทอดกันมาอย่างช้านาน คือ ท่าบัวชูฝัก
มีวิธีการปฏิบัติคือ ใช้มือทั้งสองข้างประนมมีระดับหน้าและค้อย ๆ ชูมือขึ้นถึงระดับศีรษะ และทำมือ
คล้ายดอกบัวที่กำลังเบ่งบาน แตกต่างจากคณะอื่นที่ในการแสดงท่านี้จะใช้มือข้างเดียว ทำท่าลักษณะจับ
คว่ำสอดมือขึ้นและหงายมือระดับศีรษะ

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลการวิจัย และสรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 หัวข้อ คือ ประวัติความเป็นมาของคณะงกมล โปร่งน้ำใจ องค์กรประกอบและรูปแบบการแสดงละครชาติรักของคณะงกมล โปร่งน้ำใจ และกลวิธีการแสดงละครชาติรักของคณะงกมล โปร่งน้ำใจ ในส่วนของประวัติความเป็นมาของคณะกล่าวว่า ละครชาติรัก คณะงกมล โปร่งน้ำใจ เป็นคณะละครที่มีชื่อเสียงในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นอย่างมาก มีการสืบทอดรักษาต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นละครชาติรักบางกอกถิ่นสนามควาย ของชุมชนย่านนางเลิ้ง วัดสุนทรธรรมทาน คณะงกมล โปร่งน้ำใจ เป็นคณะละครอีกรีกคณะหนึ่งในย่านถนนหลานหลวง คณะงกมล โปร่งน้ำใจ เกิดในตรอกละคร แต่สืบเชื้อสายละครชาติรักมาจากตระกูลอากาศโปร่ง ที่อพยพมาจากพัทลุง ในช่วงรัชกาลที่ 5 และจากทางปู้ย่า ซึ่งมาจากอำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และรับงานประจำเป็นละครรำแก่นที่ศาลท่านท้าวมหาพรหม (โรงแรมเอราวัณ ย่านราชประสงค์) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 จวบจนปัจจุบันเป็นเวลากว่า 50 ปี

สอดคล้องกับที่ มนตรี ตราโมท (2540, หน้า 2-6) ได้กล่าวเกี่ยวกับละครชาติรักไว้ว่า ละครชาติรักเข้ามาแพร่หลายในกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏหลักฐานตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ประมาณพุทธศักราช 2375 เมื่อเจ้าพระยาพระคลัง (สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์) หรือดิศ บุนนาค ยกทัพไประงับเหตุการณ์ที่หัวเมืองภาคใต้เรียบร้อยแล้ว เมื่อยกทัพกลับชาวเมืองนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา ก็ขออพยพติดตามกองทัพมาด้วย เมื่อเข้ามาถึงถิ่นบางกอกเกิดสถานการณ์ข้าวยากหมากแพง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จึงโปรดให้ช่วยชาวเมืองนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา ที่อพยพเข้ามาถิ่นบางกอกโดยโปรดให้ชาวเมืองเหล่านี้ตั้งบ้านเรือนที่ตำบลสนามควาย (บริเวณหลานหลวงในปัจจุบัน) โดยเรียกว่า เป็น “ไพร่หลวงเกณฑ์บุญ” บรรดาชาวเมือง นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลาเหล่านี้ จะมีผู้ที่มีความสามารถในการแสดงละครชาติรักเป็นจำนวนมาก จึงเกิดการรวบรวมจัดตั้งเป็นคณะละครรับเหมาแสดงงานต่าง ๆ ต่อมาจนเป็นที่เลื่องลือและฝึกหัดกันต่อมาหลายรุ่น

ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า คณะละครชาติรักงกมล โปร่งน้ำใจ เป็นหนึ่งในคณะที่สืบทอดมาตั้งแต่ไพร่หลวงเกณฑ์บุญ ซึ่งอพยพมาจากนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา เนื่องจากคณะนี้ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่เดิมของที่อยู่ไพร่หลวงเกณฑ์บุญ คือ บริเวณตำบลสนามควายหรือหลานหลวง มาตั้งแต่บรรพบุรุษ ก่อนที่จะรวมตัวในสมัยรัชกาลที่ 5 และก่อตั้งคณะอย่างเป็นทางการในรัชกาลที่ 6

ในส่วนของผลการวิจัยในส่วนที่สอง เรื่อง องค์ประกอบทั้งเรื่องที่แสดงผู้แสดงบละครดนตรี และเครื่องแต่งกาย มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบของละครชาตรีในคณะอื่น ๆ ดังที่ ตรีรัตน์ วิสุทธิพันธ์ จินตนา สายทองคำ และพิมพ์ภัทร ถมังรักษ์สัตว์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง เปรียบเทียบอัตลักษณ์ละครชาตรีจังหวัดเพชรบุรี กับละครชาตรีจังหวัดสมุทรปราการ (Comparison of Lakhon Chatri's Identity of Petchaburi and Samut Prakan) และได้ผลการวิจัยว่า ละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรีและสมุทรปราการ มีองค์ประกอบ 9 ประการ ได้แก่ 1) คนบอกบท 2) ผู้แสดง 3) เรื่องที่ใช้ในการแสดง 4) ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง 5) เพลงที่ใช้ประกอบการแสดง 6) ลักษณะท่าร่าประกอบการแสดง 7) เครื่องแต่งกาย 8) อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง และ 9) โอกาสและสถานที่แสดง

ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า องค์ประกอบของละครชาตรินั้นแต่ละคณะอาจจะมีไม่เท่ากัน ซึ่งในคณะจกกล โปร่งน้ำใจ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ เรื่องที่แสดง นักแสดง ดนตรี และเครื่องแต่งกาย ซึ่งส่วนอื่น ๆ อาจรวมกันเป็น 4 หัวข้อหลักนี้ และยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ มีความเป็นเอกลักษณ์อย่างเรื่องของเครื่องแต่งกาย หรือเรื่องที่แสดง

ในส่วนของกลวิธีการแสดงละครชาตรีของคณะจกกล โปร่งน้ำใจ ซึ่งพบว่าเอกลักษณ์ที่สำคัญคือ การร้องประกาศโรงและท่าร่าที่ประณีตงดงาม ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า เป็นกลวิธีที่แตกต่างจากคณะละครชาตรีทั่วไป และหาชมได้ยากในปัจจุบันและควรได้รับการสืบทอดองค์ความรู้ต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ทำการเสนอข้อเสนอแนะของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

1. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า การแสดงละครชาตรีของคณะจกกล โปร่งน้ำใจ นับเป็นการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์และยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ของคณะนี้อย่างจริงจัง เช่น กระทรวงที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดง ควรสนับสนุนเรื่องนี้อย่างจริงจัง หรือในสถานศึกษาควรมีการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีละครชาตรีเป็นหนึ่งในองค์ความรู้ โดยตัวอย่างจากคณะจกกล โปร่งน้ำใจ

2. ในส่วนของการจัดทำวิจัยเพิ่มเติม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าควรจัดทำวิจัยเรื่องละครชาตรี จากคณะอื่น ๆ หรือในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ เนื่องจากว่า แต่ละคณะนั้นย่อมมีประวัติความเป็นมา เอกลักษณ์ และกลวิธีในการแสดงที่แตกต่างกัน และควรได้รับการเก็บรวบรวมองค์ความรู้ของละครชาตรีไว้เป็นหนึ่ง ในวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าให้กับประเทศไทยและคนรุ่นหลังสืบต่อไป

บรรณานุกรม

ตริรัตน์ วิสุทธิพันธ์, จินตนา สายทองคำ และพิมพ์ภัทร์ ถมั่งรักษัสัตว์. (2559). เปรียบเทียบอัตลักษณ์
ละครชาตรีจังหวัดเพชรบุรี กับละครชาตรีจังหวัดสมุทรปราการ (Comparison of Lakhon
Chatri's Identity of Petchaburi and Samut Prakan). **วารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม**, 10(2) หน้า 87-102.

ธนิต อยู่โพธิ์ . (2516). **ศิลปะละครรำ**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

มนตรี ตราโมท. (2526). “ละครชาตรี”, ใน **ปกิณกะเกี่ยวกับนาฏศิลป์และการละเล่นของไทย**.
กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

สมถวิล วิเศษสมบัติ. (2525). **วรรณคดีการละคร**. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.

อรุณวรรณ เกตุอร่าม. (2542). **การใช้บทเพลงประกอบการสอนวิชาภาษาไทยในชั้นประถมศึกษาปีที่
3 = The Use of songs as Thai teaching supplement at the level of Prathom
Suksa 3**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.